

СЕКЦІЯ 4 ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ В СИСТЕМІ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

Алексеева С.В., к. пед. н.,
старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України

У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх фахівців з розвитку професійної кар'єри в системі дизайн-освіти. Вивчено феномен професійної кар'єри на методологічному рівні, проведено аналіз змісту професійної кар'єри в дизайнерській діяльності, виявлені реальні кар'єрні орієнтації майбутніх дизайнерів. Актуальність проблеми дослідження зумовлено інтеграційними та глобалізаційними процесами на ринку праці, що змінили уявлення про кар'єру та можливості досягнення професійного успіху у сфері дизайну.

Ключові слова: професійна кар'єра, кар'єрні орієнтації, кар'єрний успіх, професійна ідентифікація, професійна спрямованість, професійна самореалізація.

В статті освещена проблема подготовки будущих специалистов по развитию профессиональной карьеры в системе дизайн-образования. Изучен феномен профессиональной карьеры на методологическом уровне, проведен анализ понятия профессиональной карьеры в дизайнерской деятельности, выявлены реальные карьерные ориентации будущих дизайнеров. Актуальность проблемы исследования обусловлена интеграционными процессами на рынке труда, изменениями представлений о карьере и возможности достижения профессионального успеха в сфере дизайна.

Ключевые слова: профессиональная карьера, карьерные ориентации, карьерный успех, профессиональная идентификация, профессиональная направленность, профессиональная самореализация.

Aliksieieva S.V. A MODERN VIEW ON THE PREPARATION OF FUTURE PROFESSIONALS FOR THE DEVELOPMENT OF THEIR PROFESSIONAL CAREERS IN THE DESIGN EDUCATION SYSTEM

The article deals with the problem of training of the future professionals to develop their professional careers in the system of design education. The phenomenon of professional career has been studied on the methodological level, the analysis of the content of a professional career in designer's sphere has been carried out, real career orientations of the future designers were determined. The significance of the research is stipulated by the integration and globalization processes in the labor market, which have changed the idea of the career growth and the possibility of achieving professional success in the field of design.

Key words: professional career, career orientation, career success, professional identification, professional orientation, professional self-realization.

Постановка проблеми. Професія дизайнера стала однією з престижних і затребуваних у сучасному суспільстві. Провідна роль дизайну визнана розвиненими державами світу, що, зокрема, підкреслюється рішеннями Європейського Економічного Співтовариства про активну підтримку дизайну в усіх сферах економіки, промислового виробництва, освіти і культури. Світовий досвід засвідчує, що дизайн – це потужне джерело забезпечення якості товарів та послуг, ефективний засіб суттєвого підвищення конкурентоспроможності промислової продукції, всього середовища життєдіяльності людини. Рівень розвиненості інфраструктури дизайнерського просто-

ру та особливості дизайнерського бізнесу в різних країнах відбивають специфіку професійної підготовки в кожній дизайнерській школі. Сучасні дослідження свідчать, що професійна підготовка з дизайну має бути спрямована на формування фахівця, здатного працювати в умовах інтенсивного прогресу та викликів сучасної практики.

У багатьох деклараціях та документах міжнародних організацій зазначається про необхідність стимулювання розвитку особистості, розширення її можливостей вибору способів життя, підвищення ролі в суспільстві, можливостей прийняття рішень щодо своєї долі та водночас посилення відповідальності за прийняте рішення. Особи-

стість, яка вільно та свідомо обирає професійну реалізацію, здатна до продуктивної праці, виявляє стійке прагнення до підвищення професійної майстерності. Освічений та кар'єроорієнтований працівник більш схильний до інновацій, раціоналізації й професійного зростання. Орієнтація майбутніх фахівців на активність у кар'єрному розвитку, свідоме професійне самовизначення – це вимоги сучасності, що зумовлені домінантою розвитку нового, постіндустріального образу економічної моделі побудови суспільства. Професійна кар'єра розглядається як свідомо обраний шлях досягнення вершин професійної довершеності особистості, професійної реалізації, успішного утвердження в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки дизайнерів присвячено дослідження О. Генісаретського, В. Сидоренко, О. Єршової, В. Даниленка, В.Ф. Орлова, В. Тименка, І. Рижової, О. Фурси, С. Алексеевої, В. Прусака, С. Чирчика. У своїх дослідженнях науковці аналізують історичний досвід підготовки дизайнерів за кордоном, проблеми дизайн-освіти в Україні та зазначають, що сучасна професійна підготовка майбутніх дизайнерів має бути спрямована на формування сукупності компетентностей, які забезпечують кар'єрне зростання майбутніх фахівців.

Зокрема, у працях В.Ф. Орлова визначено, що глобалізація світової економіки, інформаційно-технологічна революція, модернізація й технізація виробництва, стрімким розвитком інформаційних та комунікативних технологій потребують здійснення кардинальних змін у вітчизняній дизайнерській освіті з метою підготовки дизайнерів нової генерації зі сформованими кар'єрними орієнтаціями [4]. У своїх попередніх дослідженнях ми також висвітлювали сучасні підходи до розвитку професійної кар'єри [1], визначали особливості педагогічного процесу підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри [3] та проводили аналіз розвитку дизайнерської кар'єри в економічно розвинених країнах світу [2].

Постановка завдання. З метою розкриття проблеми підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри доцільним є: вивчення феномену професійної кар'єри на методологічному рівні; аналіз змісту професійної кар'єри в дизайнерській діяльності; виявлення реальних кар'єрних орієнтацій майбутніх дизайнерів, визначення тенденції особистісних кар'єрних перспектив студентів, оцінки їхніх кар'єрних переваг та пріоритетів вибору цілей майбутньої кар'єри.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні роки інтеграційні й глобалізаційні процеси на ринку праці змінили уявлення про кар'єру та можливості досягнення професійного успіху. Якщо раніше розвиток кар'єри диктувався внутрішнім ринком праці і припускав повну, довгострокову, гарантовану зайнятість, регулярність і передбачуваність кар'єрного просування, то тепер умови визначає зовнішній ринок, якому притаманні тимчасовий характер контрактів, відсутність стабільних гарантій, непередбачуваність і самостійне управління власною кар'єрою. Роль держави в питаннях регулювання кар'єри різко знизилася, а поняття професійної кар'єри пов'язується з розкриттям професійного потенціалу особистості в соціумі.

Наші дослідження феномену професійної кар'єри на методологічному рівні свідчить, що за основними тенденціями наукових досліджень уможливується визначення чотирьох підходів до вивчення цього поняття, зокрема: управлінський (менеджерський), соціальний, психологічний, педагогічний. Так, критерієм успіху в професійній кар'єрі, за управлінським (менеджерським) підходом, вважають посадове або професійне зростання особистості, що визначається просуванням по певних ступенях виробничої, соціальної, адміністративної чи іншої ієрархії. А професійну кар'єру розглядають як ділову, що передбачає послідовну зміну функцій фахівця та його певний рух у просторі організаційних позицій, що сприяє підвищенню соціального статусу. Загалом, цей підхід досить продуктивний у розкритті технологій управління кар'єрою.

За соціальним підходом, професійна кар'єра розглядається як сучасна соціальна технологія соціально-економічного середовища, основним положенням якої є розвиток та становлення особистості як суб'єкта соціального життя, тобто свідомого процесу соціального становлення. В основу розвитку професійної кар'єри, за змістом цього підходу, покладається прагнення індивіда досягти престижного положення в соціумі та його соціальне самоствердження. Соціальний підхід використовується для класифікацій професійної кар'єри, обґрунтування її різних типів, сутності й структури.

Професійна кар'єра розглядається і як індивідуальний шлях особистості до успіху в професійній сфері. Особистісний сенс інтегрується з якісними психологічними перетворюваннями особистості і досліджуються в межах психологічного підходу. За психологічним підходом, професійна кар'єра – це процес самовдосконалення й самоздійснення особистості. Такий підхід

обґрунтовує індивідуалізацію розвитку професійної кар'єри, визначає провідну роль особистості в цьому процесі.

Педагогічний аспект вивчення поняття професійної кар'єри зосереджено на формуванні готовності майбутніх фахівців до кар'єрного розвитку та їхньої кар'єрної спрямованості. За педагогічним підходом, процес професійної підготовки кар'єроорієнтованого фахівця особистості потребує переорієнтування змісту освіти із суб'єктивного пізнання на об'єктивну здатність здійснення кар'єрної діяльності.

Ми проаналізували зарубіжні теорії розвитку професійної кар'єри. Цікавими є підходи, що досліджують професійну кар'єру як успішний розвиток професійної Я-концепції (Д. С'юпер); як період стабільності у професійній сфері через пошук найбільш відповідного для себе оточення, професійної групи (Голланд); як рівень досягнутої професійної майстерності (Холл); як інтеграцію й управління різними аспектами професійної діяльності (Шейн); як різні професійні статуси особистості (Осгуд).

За результатами теоретичного аналізу встановлено, що направляючим елементом у розвитку професійної кар'єри є кар'єрні орієнтації, що в сучасній педагогіці досліджуються в напрямках таких категорій, як: елемент уявлень про професійне майбутнє; структурний елемент професійної кар'єри; прагнення до певної мети в разі зміни посад і місця роботи; індивідуальні поєднання та послідовність етапів діяльності, пов'язаних з активністю у професійній сфері. Визначено, що кар'єрні орієнтації є стійкими та можуть залишатися стабільними протягом довгого часу. Фіксується й не усвідомлена реалізація особистістю своїх кар'єрних орієнтацій. На розвиток того чи іншого типу кар'єрної орієнтації впливає низка факторів, зокрема: психологічний тип особистості, пізнавальні інтереси, нахили, професійна спрямованість, професійна мотивація.

Професійна кар'єра у сфері дизайну буде успішною, якщо розкриваються індивідуальні творчі здібності фахівця, його креативність. Креативний дизайнер, як правило, завжди характеризується відкритістю, незалежністю, наполегливістю, готовністю до створення принципово нових ідей, виявляє інтерес до праці, йому притаманні висока толерантність до невизначених і невизначених завдань, конструктивна активність у процесі їх виконання. Креативність є внутрішнім ресурсом розвитку кар'єри дизайнера.

Крім того, було встановлено, що професійна кар'єра дизайнера пов'язана із са-

моактуалізацією фахівця в професії, його професійною ідентифікацією, професійною спрямованістю та здатністю до самореалізації. Успіх у професійній кар'єри дизайнера забезпечується системою психологічних властивостей, що характеризується відповідним рівнем сформованості сприйняття себе до професійної належності та здатності до самореалізації – новаторства.

Трансформаційні процеси сучасного суспільства зумовлюють відповідний рівень активності дизайнерів, ініціативи й відповідальності у кар'єрній поведінці. На основі аналізу видів активності можливо визначення двох моделей кар'єрної поведінки дизайнерів, зокрема: адаптивної й розвиваючої. Адаптивна модель кар'єрної поведінки характеризується тим, що дизайнер постійно репродукує професійні дії під час створення дизайн-продукту за чітко визначеними характеристиками. Розвиваюча модель кар'єрної поведінки характеризується популяризацією нових концепцій у сфері дизайну.

Як свідчить практика, кар'єрне зростання в дизайнерській діяльності уможливорює виділення трьох видів кар'єри, зокрема: горизонтальної, вертикальної та кар'єри-митця. Горизонтальна кар'єра в дизайні зводиться до розуміння такого рівня професіоналізму, коли фахівець є обізнаним і впевненим у своїй справі, професія дизайнера стала покликанням. У фахівця відбувається усвідомлення й прийняття сенсу своєї професійної діяльності. Горизонтальна кар'єра збігається з нормативними стадіями життєвого шляху та характеризується систематичним підвищенням рівня кваліфікації та кар'єрним зростанням у професійній діяльності.

Вертикальна кар'єра в дизайні – це вид кар'єри, з яким найчастіше пов'язують підйом на більш високу ступінь структурної ієрархії (підвищення в посаді, що супроводжується більш високим рівнем оплати праці). Під вертикальною кар'єрою розуміється систематичне кар'єрне зростання по структурній посадовій ієрархії, така кар'єра є найбільш помітною.

Кар'єра митця означає набуття популярності в суспільстві, авторитету, професійного визнання як фахівця, що супроводжується досягненням високого рівня професійної майстерності, а інколи – й високою посадою у структурній ієрархії.

Успіх у професійній кар'єрі пов'язано і з кар'єрною компетентністю дизайнера. Кар'єрна компетентність дизайнера – це проінформованість та обізнаність фахівця щодо питань розвитку професійної кар'єри. За змістом така компетентність складається, з одного боку, як з професійних ціннос-

тей і ставлення особистості, а з іншого – це знання, уміння й навички, що допоможуть цілісно реалізовувати успішну кар'єру на практиці.

Важливим висновком нашого теоретичного дослідження є визначення необхідності розвитку мотиваційних процесів майбутніх дизайнерів. Зокрема, це пов'язано з розвитком мотивації досягнень, де мотив визначається як високий рівень прагнення особистості до самореалізації професійних можливостей. Провідними мотивами досягнення кар'єрного успіху є творча активність дизайнера, його впевненість у собі як у професіоналі та адекватна самооцінка.

Під час вивчення стану проблеми на практиці ми проаналізували навчальні програми дисциплін фахової підготовки майбутніх дизайнерів. Отримані результати свідчать, що питання про професійну кар'єру часто вивчаються суто теоретично, а отримані майбутніми дизайнерами знання досить формальні. Зміст навчальних програм має такі недоліки: недостатньо цілеспрямований на формування уявлень про професійну кар'єру в дизайнерській діяльності; низький рівень орієнтації мотивації студентів до майбутньої професійної кар'єри; оглядово представлена інформація про складники професійної кар'єри в дизайні; недостатньо міститься матеріалу щодо спрямованого формування вмінь проєктувати своє професійне майбутнє, прокладати кар'єрні маршрути.

Під час дослідження встановлено, що існуюча освітня система встановленого закладу не передбачає створення суб'єкт-суб'єктних стосунків викладача та студента. Навчальні заклади хоча й запроваджують певні заходи, але більшою мірою це є маркетинговими засобами, що спрямовані на популяризацію навчального закладу на ринку освітніх послуг. Парадоксальним виявився факт того, що за результатами співбесіди з викладачами й адміністрацією навчальних закладів констатовано, що однією з поширеніших форм організації підготовки майбутніх дизайнерів до професійної кар'єри є центри кар'єри та активна участь в ярмарках кар'єри або ярмарках з працевлаштування. За результатами опитування студентів, тільки 8% респондентів визначили, що відвідування ярмарків кар'єри – це найефективніший для них спосіб пошуку роботи, а допомога центру кар'єри навчального закладу виявилася ефективною тільки для 7% респондентів.

Одним із завдань нашого дослідження було виявлення реальних кар'єрних орієнтацій майбутніх дизайнерів, визначення тенденції особистісних кар'єрних перспек-

тив студентів, оцінка власних кар'єрних переваг та пріоритети вибору цілей майбутньої кар'єри. Виявлені наступні результати: серед чинників, супутніх досягненню успіху в дизайнерській кар'єрі у майбутніх дизайнерів переважають: знання своєї справи (45%), особистісні якості (21%), вдале працевлаштування (18%); у структурі рушійних мотивів переважають: прагнення реалізувати свої ідеї (23%), прагнення до свободи і незалежності в професійному плані (19%). Характеризуючи власні кар'єрні орієнтації, майбутні дизайнери в якості найбільш значимих цілей майбутньої кар'єри виділили: незалежність (25%), професійне зростання (21%), можливість проявляти ініціативу (19%).

Під час дослідження виявлено низький рівень усвідомлення майбутніми дизайнерами бар'єрів розвитку кар'єри на початковому етапі. Зокрема, найсерйознішою перешкодою, на думку студентів, є: відсутність досвіду роботи за фахом (45%), низький рівень практичної підготовки (16%), відсутність потрібних зв'язків (13%), відсутність навичок працювати в колективі (11%). Практично незначною виявилася відсутність орієнтації на побудову кар'єри (5%).

За результатами опитування, більше половини студентів необізнані про ситуацію на ринку праці. Моніторинг проводили тільки 46% студентів-випускників. Але незважаючи на відсутність усвідомлення стратегій розвитку кар'єри, складність сучасного працевлаштування на ринку праці, майбутні дизайнери демонструють упевненість у власній професійній реалізації та визначають власну готовність до розвитку майбутньої кар'єри. Хоча для більшості студентів професійна кар'єра в дизайні ґрунтується не на аналізі об'єктивної ситуації, оцінці власних здібностей та чітких стратегіях, а на основі власних представлень, що ідеалізуються.

Висновки з проведеного дослідження.

Узагальнюючи вищевикладене, слід визначити, що підготовка майбутніх дизайнерів до кар'єрного розвитку зумовлена постіндустріальною економічною моделлю побудови суспільства, де формування фахівця, здатного працювати в умовах інтенсивного прогресу, – це виклик сучасної практики. Але, як ми вже зазначали, незважаючи на відсутність усвідомлення стратегій розвитку кар'єри, складність сучасного працевлаштування на ринку праці, майбутні дизайнери демонструють упевненість у власній професійній реалізації. А отже, сучасна дизайн-освіта має забезпечити цю їхню потребу. Навчальні програми з професійної підготовки мають бути

кар'єроорієнтованими та спрямовуватися на формування готовності майбутніх дизайнерів до розвитку кар'єри. У подальших дослідженнях необхідно обґрунтувати теорію та методику підготовки майбутніх фахівців до розвитку кар'єри в системі дизайн-освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева С.В. Сучасні підходи до розвитку професійної кар'єри: педагогічний аспект. Проблеми современного педагогического образования: сборник статей. Серія: «Педагогіка и психология». Вип. 47. Ч. 5. Ялта: РИО ГПА, 2015. С. 3–8.

2. Алексеева С.В. Особливості розвитку дизайнерської кар'єри в економічно розвинених країнах світу. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / електронне наукове фахове видання «Теорія і методика професійної освіти». 2015. Вип. 7. URL: <http://www.tnpe.profua.info/images/docs/7/15alekseeva.pdf>

3. Алексеева С.В. Особливості педагогічного процесу підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри. Професійна освіта: проблеми і перспективи. ІІТО НАПН України. К.: ІІТО НАПН України, 2015. Випуск 9. С. 8–12.

4. Орлов В.Ф., Фурса О.О. Проблеми проектування професійної кар'єри майбутніх фахівців із дизайну. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: зб. наукових праць. Вип. 10. Вид: «Тонар», 2015. С. 5–17.

УДК 378.016

ТИПОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Безсонова О.К., науковий кореспондент
лабораторії дошкільної освіти
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

Стаття розкриває основні напрями дослідження типів особистостей молодих педагогів: критерії для визначення типів особистостей молодих педагогів, на підставі котрих виокремлено показники для визначення типів особистостей молодих педагогів. Створено типологічний портрет особистості молодого педагога, в якому виділено наступні структурні компоненти: індивідуально-психологічні характеристики, ризики від діяльності та перспективи щодо професійно-особистісного розвитку педагогів різних типів.

Ключові слова: *типологічний портрет молодого педагога, типологічні особливості, якості особистості, професійно значущі якості особистості, ризики розвитку, перспективи щодо розвитку молодого педагога в умовах дошкільного навчального закладу.*

Статья раскрывает основные направления исследования типов личностей молодых педагогов: критерии для определения типов личностей молодых педагогов, на основании которых определены показатели для определения типов личностей молодых педагогов. Создан типологический портрет личности молодого педагога, в котором выделены следующие структурные компоненты: индивидуально-психологические характеристики, риски от деятельности и перспективы профессионально-личностного развития личности педагогов разных типов.

Ключевые слова: *типологический портрет молодого педагога, типологические особенности, качества личности, профессионально значимые качества личности, риск развития, перспективы развития молодого педагога в условиях дошкольного учебного заведения.*

Bezsonova O.K. THE TYPOLOGICAL PORTRAIT OF THE PERSONALITY OF THE YOUNG TEACHER DOU

The article reveals the main directions of research types of personalities of young teachers: the criteria for determining the types of personalities of young teachers, based on criteria established indicators to determine the types of personalities of young teachers. Created a typological portrait of the personality of the young teacher, highlighting the following structural components: individual psychological characteristics, risks from the activities and prospects of professional and personal development of the individual teachers of different types.

Key words: *typological portrait of a young teacher, typological peculiarities of personality, professionally important qualities of personality, risk of development, prospects for the development of the young teacher in the institution.*

Постановка проблеми. Професія педагога – найдавніша. І на кожному етапі розвитку суспільства саме до вчителя став-

ляться особливі вимоги. Великий попит на ринку освітніх послуг мають висококваліфіковані та відповідальні педагоги, яким